

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Šinkovec

Druga burska vojna in razvoj sodobnega gverilskega bojevanja

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Matej Šinkovec

Mentorica: doc. dr. Jelena Juvan

Druga burska vojna in razvoj sodobnega gverilskega bojevanja

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Iskreno se zahvaljujem mentorici, doc. dr. Jeleni Juvan, za strokovno pomoč, usmeritve in nasvete pri izdelavi diplomskega dela.

Druga burska vojna in razvoj sodobnega gverilskega bojevanja

Druga burska ali južnoafriška vojna je bila oborožen spopad med Veliko Britanijo ter Južnoafriško republiko in Svobodno državo Oranje ob koncu 19. stoletja. Velja za »*zadnjo gentlemansko vojno*« in prvo sodobno vojno, kjer je značilna izrazita uporaba gverilskega bojevanja. Vojna je zaznamovala konec barvitih uniform, zastarelih vojaških formacij in taktik 19. stoletja. Razvilo se je bolj odprto in mobilno vojskovanje, ki prevladuje še danes. Poleg novega načina bojevanja je vojna prinesla tudi nove tehnološke inovacije, kot so koncentracijska taborišča, sistem bunkerjev, uporaba rentgena in telefona na bojišču. Druga burska vojna je tudi poglobljen primer oboroženega spopada, kjer učinkovito gverilsko bojevanje ni dovolj za vojaško zmago v vojni. Gverilsko bojevanje je oblika nekonvencionalnega bojevanja, za katero so značilni hitri napadi in mobilnost na bojišču. Predstavlja način bojevanja, ki je najbolj priljubljen pri uporniških in drugih manj usposobljenih oboroženih silah. Tipična primera sodobnega gverilskega bojevanja in protiuporniškega delovanja sta vojni v Afganistanu in Iraku.

Ključne besede: druga burska vojna, gverilsko bojevanje, nekonvencionalno bojevanje, sodobno vojskovanje, protiuporniško delovanje.

The Second Boer War and the development of modern guerrilla warfare

The Second Boer War or the South African War was an armed conflict between Great Britain and South African Republic and Orange Free State at the end of the 19th century. It is considered as the »Last of the Gentlemen's War« and the first modern war, with extensive use of guerrilla warfare. The war marked the end of colorful uniforms, outdated military formations and tactics of the 19th century. It developed a more open and mobile warfare that is still used today. In addition to the new style of warfare, the war also brought new technological innovations, such as concentration camps, blockhouse system, the use of x-ray and telephones on the battlefield. Second Boer War is also a fundamental example of an armed conflict, where effective guerrilla warfare is not enough to achieve military victory in the war. Guerrilla warfare is a form of unconventional warfare, which is characterized by hit and run tactics and mobility on the battlefield. It is a method of warfare most popular in rebel groups or other, less-trained armed forces. Typical examples of modern guerrilla warfare and counterinsurgency are wars in Afghanistan and Iraq.

Keywords: Second Boer War, guerrilla warfare, unconventional warfare, modern warfare, counterinsurgency.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	6
2 METODOLOŠKI OKVIR	7
2.1 Predmet in cilj preučevanja	7
2.2 Raziskovalno vprašanje	7
2.3 Metode teoretičnega preučevanja	7
2.4 Opredelitev temeljnih pojmov	7
3 ZGODOVINA GVERILSKEGA BOJEVANJA	9
4 DRUGA BURSKA VOJNA	11
4.1 Ozadje konflikta	11
4.2 Britanske oborožene sile.....	14
4.3 Burske oborožene sile.....	15
4.4 Faze konflikta	17
4.5 Gverilsko bojevanje: 1. faza	18
4.6 Gverilsko bojevanje: 2. faza	20
4.7 Pomen konflikta.....	22
5 APLIKATIVNOST VOJNE V SODOBNIH OBOROŽENIH SPOPADIH	23
5.1 Afganistan.....	23
5.2 Irak.....	26
6 ZAKLJUČEK.....	29
7 LITERATURA.....	32

1 UVOD

Gverilsko bojevanje velja za enega najstarejših načinov nekonvencionalnega bojevanja, kjer manjša skupina borcev uporablja zasede, sabotažo, racije, hitre napade in mobilnost, da se uspešno zoperstavi vojaški sili, ki je pogostokrat številčno močnejša ter bolje izurjena in opremljena. Vojna v Južni Afriki je tipičen primer gverilskega bojevanja, ki je vplival ne le na razvoj slednjega, temveč tudi na razvoj celotnega sodobnega vojskovanja, ki se v veliki meri uporablja še danes (Brown Asprey 2016). Vojna naj bi veljala za »zadnjo *gentlemansko vojno*« in prvo sodobno vojno 20. stoletja (Van Hartesveldt 2000).

Druga burska vojna je bila vojna med Veliko Britanijo in neodvisnima južnoafriškima republikama, Južnoafriško republiko ali Transvaalom in Svobodno državo Oranje. Vojna je trajala skoraj tri leta, od 11. oktobra 1899 do 31. maja 1902, in se končala z britansko zmago. Vojna se je pričela na višku britanskega imperializma in je bila prvotno načrtovana kot kratek spopad, ki naj bi se končal še pred božičem 1899. Buri so bili zaničevani in podcenjevani s strani Britancev, ki so jih videli kot preproste kmete, ne kot profesionalno izurjeno vojsko. Na drugi strani so bili britanski vojaki eni izmed najbolj usposobljenih in opremljenih ter del največjega kolonialnega imperija na svetu. Vojna je bila razdeljena na dva glavna dela. V prvem, krajšem delu je prevladovalo konvencionalno vojskovanje, v drugem delu pa se je razvila dolga in krvava gverilska vojna. Britanski imperij je moral mobilizirati skoraj 450.000 vojakov, da je lahko uspešno podredil sovražnika, ki ni nikoli presegel 60.000 mož. Nov način bojevanja, ki se je razvil v vojni, je zahteval ne le veliko žrtev na bojišču, ampak je povzročil tudi veliko trpljenja in bede civilnemu prebivalstvu. Vojna je bila pomembna tudi zaradi novih tehnoloških in drugih inovacij. Spremenile so se tudi vojaške doktrine in taktike. Obdobja pisanih uniform in strnjenih bojnih formacij 18. in 19. stoletja je bilo konec. V ospredje je prišla uporaba kamuflažnih vzorcev in bolj mobilno vojskovanje. V zadnji fazi bojevanja so britanske sile uporabile obupne ukrepe z željo, da bi čim prej končali vojno. Bursko prebivalstvo so internirali včasne prostore, ki so jih imenovali koncentracijska taborišča. Ta taborišča so precej pomanjkljivo skrbela za prebivalce, zato so številni tudi umrli. Uporabili so tudi sistem bunkerjev in bodečo žico, kar se je izkazalo kot precej učinkovit protiukrep za burske gverilce. Vojna je zahtevala tudi veliko število smrtnih žrtev, ki je bilo eno največjih po napoleonskih vojnah. Zaradi uporabe politike požgane zemlje¹ je bilo uničenih tudi nesorazmerno veliko domov, vasi in mest. Prav tako naj bi v vojni poklali

---

¹ Politika požgane zemlje je vojaška strategija, kjer je vključena prisilna deportacija civilnega prebivalstva in uničenje vse infrastrukture, živine in drugih virov, ki bi lahko koristili sovražniku (Sanning 1985).

več milijonov glav živine, konjev in ovc, kar je bilo v tistem času nekaj nezaslišanega. Vojna na južnoafriških tleh je poglobitno vplivala na identiteto Afrikanerjev. Buri so se v vojni borili za svojo neodvisnost, ideale in kulturo, kljubovali so eni izmed največjih sil vseh časov ter trpeli in umirali, kar je le še povzdignilo njihovo odločnost in ponos. Ta novi občutek ponosa je po vojni povzročil kulturni preporod, ki je znatno povečal afrikanerski vpliv na razvoj južnoafriške regije (Fremont-Barnes 2003).

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Predmet in cilj preučevanja

Cilj diplomskega dela je predstavitev in analiza druge burske vojne ter njenega vpliva na razvoj sodobnega gverilskega vojskovanja. Pri analizi sem se osredotočil na zadnjo fazo vojne, kjer je prevladovalo gverilsko bojevanje. Prav tako sem na kratko predstavil razvoj gverilskega bojevanja z nekaterimi bolj znanimi zgodovinskimi primeri. Opredelil sem tudi temeljne pojme in poskušal identificirati ključne prvine sodobnega vojskovanja, ki so izšle iz te vojne, ter jih apliciral na izbranih sodobnih oboroženih spopadih: (1) vojni v Afganistanu (2001) in (2) vojni v Iraku (2003).

2.2 Raziskovalno vprašanje

V diplomskem delu sem si zastavil naslednje raziskovalno vprašanje:

- *V kolikšni meri je druga burska vojna vplivala na razvoj sodobnega gverilskega bojevanja?*

2.3 Metode teoretičnega preučevanja

V procesu raziskovanja in izdelave diplomskega dela sem uporabil naslednje metode:

- **analizo in interpretacijo primarnih in sekundarnih virov,**
- **deskriptivno metodo** za predstavitev in opredelitev temeljnih pojmov,
- **zgodovinsko metodo** za predstavitev in analizo druge burske vojne ter
- **primerjalno metodo** pri odgovarjanju na zastavljeno raziskovalno vprašanje.

2.4 Opredelitev temeljnih pojmov

Gverilsko bojevanje

Gverilsko bojevanje je metoda nekonvencionalnega vojskovanja, pri katerem strateško šibkejša stran prevzame taktično ofenzivo v izbrani obliki, času in prostoru. Gverilsko bojevanje naj bi veljalo za orožje šibkih (Huntington v Kalyanaraman 2003). Največkrat je uporabljeno s strani manjših neregularnih ali paravojaških skupin v boju proti močnejši in bolj profesionalni vojaški sili. Namen gverilskega bojevanja ni nadzor ali okupacija, ampak oslabitev sovražnikovega vpliva nad določenim ozemljem in prebivalstvom (Kalyanaraman 2003).

Nekonvencionalno bojevanje

Nekonvencionalno bojevanje bi lahko opredelili kot vsak tip bojevanja, ki se razlikuje od konvencionalnega. Gre za širok spekter aktivnosti, ki jih izvajajo neregularne ali paravojaške sile za podporo uporniškim gibanjem ali konvencionalnim vojaškim operacijam (FM 3-05.130 2008, 10). Gverilsko bojevanje, subverzivnost in sabotaža so sestavni deli nekonvencionalnega bojevanja (Thefreedictionary 2016).

Upornišтво

Upornišтво je organizirano gibanje, ki je usmerjeno proti vladi države. Pri tem uporablja subverzijo in oborožene napade. Upornišтво zajema politično in vojaško komponento. Politična komponenta želi spodbuditi prebivalstvo, organizirati infrastrukturo in skrivno oblikovati novo vlado. Vojaška komponenta pa želi izolirati civilno prebivalstvo pred državnim nadzorom, uničevati vladne sile in institucije ter uporabljati propagando in psihološko bojevanje (povzeto po Dupuy 1993).

Protiuporniško delovanje

Kilcullen (2006, 1) definira protiuporniško delovanje kot tekmovanje z uporniki za pridobitev podpore lokalnega prebivalstva. Protiuporniško delovanje je kombinacija civilnih in vojaških prizadevanj vlade, da premaga uporniško stran (FM 3-24 2006, 1). Učinkovitost protiuporniškega delovanja je v veliki meri odvisna od politične moči in sodelovanja med zavezniki ter nevladnimi organizacijami (U.S. Government Counterinsurgency Guide 2009).

3 ZGODOVINA GVERILSKEGA BOJEVANJA

Ideje o gverilskem bojevanju so se prvič pojavile v zapiskih kitajskega generala in stratega Sun Cuja (Sun Tzu), ki je živel v 6. stoletju pr. n. št. V svoji knjigi Umetnost vojne je predstavil več predlogov, kako premagati nasprotnika, ki ima večjo in bolj opremljeno vojsko (Simkin 2014). Perzijski kralj Darej I., ki je v tem času vladal največjemu imperiju na svetu, je imel težave z nomadskimi Skiti, ki so uporabljali hitre napade in zasede, s katerimi so ustavili njegova vojaška osvajanja. Skiti in druga nomadska plemena so resno ogrožali tudi makedonsko vojsko Aleksandra Velikega. Po dolgi vojni izčrpanja je Aleksander Veliki le dosegel mir s pomočjo diplomacije in porok med različnimi plemeni. V času punskih vojn se je kartažanski general Hanibal Barka soočal s precejšnjim odporom pri prečkanju Alp med pohodom v Italijo. Rimski general Quintus Fabius Maximus je uporabil posebno taktiko zavlačevanja, ki je prispevala k umiku kartažanske vojske iz Italije. Pri osvajanju Iberskega polotoka so se Rimljani skoraj 200 let bojevali z luzitanskimi gverilci.

V pozni antiki in zgodnjem srednjem veku se je vloga gverilskega bojevanja premaknila v bolj agresivno in napadalno smer. Gverilske taktike so uporabljali Goti in Huni pri opustošenju Rimskega imperija, kar je privedlo do njegovega propada. Vikingi so uporabili hitrost in element presenečenja pri svojih roparskih pohodih v Franciji, Angliji in Irski. V srednjem veku so Mongoli s pomočjo gverilskega bojevanja osvojili Kitajsko in ogrožali Srednjo Evropo, vendar jih je po drugi strani iz današnjega Vietnama izgnal general Tran Hung Dao, ki je prav tako uporabil gverilsko bojevanje. Angleški kralj Edvard I. se je zapletel v težek boj z valižanskimi gverilci in škotskimi uporniki pod vodstvom Roberta I. Wales mu je uspelo podrediti, v vojni proti Škotom pa je bil poražen (Brown Asprey 2016).

Na višku kolonializma v 18. stoletju je bilo gverilsko bojevanje temeljni del upornišva indijanskih plemen v Severni Ameriki (Aboukhadijeh 2012). Prav tako so nekatere evropske sile začele implementirati gverilske pomožne enote v svoje vojske (Brown Asprey 2016).

Verjetno najbolj uspešen primer gverilskega bojevanja je bil v Španiji v času napoleonskih vojn med letoma 1808 in 1814. V tem času je bila Španija pod francosko okupacijo, kar je povzročilo nezadovoljstvo in upor lokalnega prebivalstva. Manjše skupine španskih in portugalskih upornikov so uporabljale nekonvencionalne taktike in niso spoštovale pravil vojskovanja, kar je otežilo delo francoski vojski. Tudi sam izraz »gverila« oz. »guerrilla« izhaja iz te vojne in pomeni »mala vojna«. Gverilci so prirejali zasede, razstreljevali odlagališča razstreliva, napadali oskrbne linije, zastrupljali vodnjake in izvajali atentate

(Barry 2016). Tudi v letu 1812, ko se je francoska vojska umikala iz Rusije, je bila konstantno ogrožena s strani ruskih kozakov, ki so napadali sestradane in izmučene vojake, ki so zaostajali za glavnino vojske. Napoleonova vojska je bila skoraj v celoti uničena, prav tako so ruski gverilci ujeli in zasegli veliko vojakov, topov ter druge opreme (Marxists 2000).

Kitajski gverilci so se v obeh opijskih vojnah zoperstavili kolonialnim silam Velike Britanije in Francije, prav tako med taipinškim uporom in ob koncu 19. stoletja v boksarski vstaji (Marxist 2000). Druga polovica 19. stoletja je bila zlato obdobje evropskega imperializma, ki je bilo zaznamovano z mnogimi kolonialnimi spopadi, ki so trajali vse do 1. svetovne vojne. Spopadi so se odvijali v Afriki, Južni in Severni Ameriki ter na Daljnem vzhodu. Prva svetovna vojna je prinesla konec imperialističnih ambicij in spremembe v zunanji politiki evropskih držav (New World Encyclopedia 2016a). Medvojno obdobje je predstavljalo tudi vzpon nacionalsocializma in komunizma. Med letoma 1927 in 1938 je komunistična kitajska Rdeča armada neprestano izvajala gverilsko vojno (Marxist 2000).

V 2. svetovni vojni je na okupiranih ozemljih nastajalo veliko odporiških gibanj, ki so uporabljala zasede, sabotaže in druge napade na okupatorske sile. Najbolj znane partizanske skupine so bile: Poljska domača vojska, Slovaška nacionalna vstaja, sovjetski in jugoslovanski partizani, bolgarska NOVA, francosko odporiško gibanje, italijanski partizani in grška ELAS. V 2. svetovni vojni so nastale tudi posebne diverzantske skupine, ki so eksplicitno uporabljale gverilsko bojevanje in iz katerih so se pozneje razvile prve posebne enote sodobnih oboroženih sil (New World Encyclopedia 2016b).

Po 2. svetovni vojni je nastopilo obdobje hladne vojne in dekolonizacije. V tem času naj bi več kot 80 kolonij pridobilo samostojnost. Prvinske vire osamosvajanja in protikolonialne ideologije lahko povežemo z vzponom nacionalizma in marksizma (Mali 2006). Večina teh gibanj je bila slabše opremljena in izurjena; zanašala so se na uporabo zased in hitrih napadov na kolonialne sile. Proces dekolonizacije in osamosvojitvenih vojn je bil najbolj viden v Afriki, ko so prebivalci kolonij zahtevali svojo neodvisnost in so evropske države začele umikati svojo administracijo s celine (Rubin 2016). Obenem se je dekolonizacija odvijala tudi v Aziji, kjer je največ kolonij izgubila Velika Britanija, vključno z Indijo, Burmo, Hong Kongom in Singapurjem. Francija se je zapletla v indokitajsko vojno, kjer je posledično izgubila nadzor nad Vietnamom, Kambodžo in Laosom. Neodvisnost so pridobili tudi Filipini, Indonezija in Koreja (New World Encyclopedia 2016a). Uspešno gverilsko bojevanje

so izvajali tudi mudžahedini, ki so se v 80. letih na goratih planotah skoraj 10 let bojevali s sovjetskim okupatorjem (Brown Asprey 2016).

Danes je uporaba gverilskih taktik še vedno precej razširjena zaradi svoje učinkovitosti in ekonomskega faktorja. Gverilsko bojevanje je posebej privlačno za neodvisne vojaške poveljnike, ki delujejo z omejenim proračunom. Vojne so postale manjše in manj konvencionalne kot v preteklosti, poleg tega so se preselile na bolj urbana območja. To je razlog, da so mnoge gverilske skupine v prizadevanja za doseg svojih ciljev vključile tudi terorizem (New World Encyclopedia 2016b).

4 DRUGA BURSKA VOJNA

4.1 Ozadje konflikta

Oktobra 1899 je spor, ki se je skoraj sto let kuhal med Buri in britanskimi kolonialnimi interesi, končno izbruhnil v pravo vojno. Druga burska vojna ali južnoafriška vojna se je izkazala za največji oboroženi spopad, v katerega je bila vpletena Velika Britanija po koncu napoleonskih vojn. Veljala je tudi za »*zadnjo gentlemenško vojno*«, ki bi se morala glede na britansko javno mnenje hitro končati. Nazadnje je vojna trajala skoraj tri leta in stala približno 222 milijonov funtov. Vpletenih je bilo 450.000 britanskih vojakov, 22.000 jih je umrlo (Wilkinson-Latham 1977, 3).

Razlikovala se je od vseh drugih vojn v viktorijanski dobi, predvsem po načinu bojevanja. Za skoraj vse vojne in oborožene spopade tistega časa so bili značilni boji z domorodci, ki so bili kljub pogumu in motivaciji brez moči proti napredni in dobro izurjeni poklicni vojski kolonialnih imperijev. Velika Britanija se je vedno zanašala na taktično dovršenost svojih sil, njihovo kakovostno usposobljenost in orožje kot protiutež številčni premoči domorodcev. Toda situacija v južni Afriki je bila popolnoma drugačna. Buri so bili oboroženi s sodobnim orožjem, ki je bilo natančno tudi z večje razdalje. Dni klasičnega načina bojevanja, za katerega so bile značilne strnjene vrste vojakov, bajonetni napadi in barvite vojaške uniforme, je bilo konec. Buri so uporabljali gverilsko bojevanje, kjer je bil boj mož na moža skoraj nemogoč. V krimski vojni skoraj 50 let prej so častniki vodili enote iz ospredja in spodbujali svoje podrejene v boju. Takšna hrabrost je na južnoafriških bojiščih pomenila skoraj gotovo smrt (Fremont-Barnes 2003, 7).

Evropsko naseljevanje južne Afrike se je začelo že leta 1652, ko je Nizozemska vzhodnoindijska družba poslala Jana Van Riebeecka, da vzpostavi oskrbovalno postajo blizu Rta dobrega upanja. V nekaj letih je kolonija zrasla v večjo kmetijsko skupnost, vendar se je zapletla v boj z avtohtonimi plemeni. Kmalu zatem so se priseljenci preselili v notranjost celine, izven dosega Nizozemske vzhodnoindijske družbe. Večina teh priseljencev se je ukvarjala s kmetovanjem, iz česar izhaja tudi izraz »bur«, ki v nizozemščini pomeni kmeta. V začetku 18. stoletja so ti kmetje ali Buri razvili posebno narečje nizozemščine, ki se je sčasoma razvilo v afrikanščino. S tem so prevzeli novo identiteto Afrikanerjev. Za Bure je bilo značilno izolirano podeželsko življenje, ki je bilo težko in skromno ter je temeljilo na nizozemskem kalvinizmu in individualizmu. Rt dobrega upanja je ostal nizozemska kolonija vse do leta 1806, ko je britanska vojaška ekspedicija zasedla pristanišče zaradi geostrateških razlogov v vojni z Napoleonom. Velika Britanija si je leta 1815 uradno priključila Rt dobrega upanja in plačala Nizozemski 6 milijonov funtov odškodnine. Odnosi med britansko oblastjo in Buri so se poslabšali zaradi odprave suženjstva leta 1833 (Fremont-Barnes 2003, 13).

To vmešavanje v burski način življenja je povzročilo t. i. »veliki trek«, ko se je med letoma 1836 in 1840 več kot 4000 »voortrekkerjev« ali pionirjev preselilo na sever, da bi pobegnili pred britanskim vplivom (Fremont-Barnes 2003, 13). Britanske oblasti niso videle nobenega posebnega razloga, da bi to selitev preprečile. Buri so se na severu zapletli v niz krvavih spopadov z zulujskim in drugimi plemeni. Po zmagoviti vojni sta nastali dve neodvisni republiki: Južnoafriška republika (JAR) ali Transvaal in Svobodna država Oranje (SDO) (van Hartesveldt 2000, 2). Kmalu po razglasitvi neodvisnosti se je začel na ozemlje novih držav širiti britanski vpliv. Velika Britanija ni uradno priznala suverenosti Južnoafriške republike in Svobodne države Oranje, vendar so njeni interesi ostali zaradi odkritja najdišč diamantov leta 1867. To odkritje je povzročilo zlato mrzlico in malo rudarsko mesto Kimberly je preraslo v urbano središče s 50.000 prebivalci. V začetku 70. let 19. stoletja si je Velika Britanija priključila Griqualand West, območje, bogato z diamanti, kljub nasprotovanju Svobodne države Oranje. Zaradi tega se je nezaupanje med Buri in Veliko Britanijo le še poglobilo (Fremont-Barnes 2003, 14). Leta 1877 je prišlo do resne vojne grožnje med bankrotirano Južnoafriško republiko in zulujskimi plemeni, zato si je Velika Britanija zaradi bojazni pred destabilizacijo regije priključila Južnoafriško republiko. Priključitev je potekala razmeroma mirno in z malo nasprotovanja. Po koncu angleško-zulujske vojne je bila zulujska grožnja odpravljena in s tem tudi razlog britanske okupacije Južnoafriške republike (Wilkinson-Latham 1977, 4). Buri niso videli Britancev kot zaščitnikov, ampak kot okupatorje. Vlada v

Londonu pod vodstvom Williama E. Gladstona ni želela priznati neodvisnosti Južnoafriške republike. Nadaljnja pogajanja so se izkazala za neuspešna. V decembru 1880 so transvaalski Buri razglasili svojo neodvisnost in napovedali vojno Veliki Britaniji. Pričela se je prva burska vojna, ki je trajala dobre tri mesece. Britanci so doživeli huda poraza v bitkah pri Laing's Nek in Majuba Hillu, kar je močno pretreslo vlado v Londonu. Avgusta 1881 je bil s Pretorijsko konvencijo dokončno sklenjen mir med Južnoafriško republiko in Veliko Britanijo. Južnoafriška republika je ponovno postala samoupravna država, vendar je bila njena zunanja politika še vedno pod britanskim nadzorom (Fremont-Barnes 2003, 15).

Stabilnost v regiji se je dodatno poslabšala z odkritjem zlata v Witwatersrandu v Transvaalu leta 1886. Čeprav so na tem ozemlju že skoraj 20 let obstajala najdišča zlata in diamantov, je bil ekonomski zagon tako močan, da je Južnoafriško republiko potegnil iz državnega bankrota. Začela se je tudi pospešena urbanizacija in industrializacija južne Afrike, hkrati se je število prebivalcev skoraj podvojilo. Ta množični pritok tujcev in investorjev je dodatno vplival na odnose med Britanci in Buri. Priseljenci so v državo prinašali tuje ideje o moralnosti, veri, poslovnih praksah in izobraževanju. S seboj so prinesli tudi številne razvade, kot so igre na srečo, prostitucija in nasilje. Še več, Buri so bili prepričani, da ti tujci ali »uitlanderji« ne ogrožajo zgolj njihovih tradicionalnih moralnih in verskih vrednot, temveč tudi sam politični sistem Transvaala. Če bi pridobili volilno pravico, bi lahko preplavili manj številčne Bure ter popolnoma preoblikovali družbo in politiko v državi (Marix Evans 1999, 8–9).

Cecil Rhodes, premier Kapske kolonije, ki je obogatel z rudniki diamantov v Kimberleyju, je želel z vsemi razpoložljivimi sredstvi razširiti imperialistični vpliv Velike Britanije na ozemlje Transvaala. Množični pritok tujcev v Transvaal je želel izkoristiti z načrtovanim državnim udarom, kjer bi tuji državljani, ki so bili večinoma probritanski, prevzeli oblast v državi (Knight 1997, 4). Prvi poskus državnega udara se je zgodil 29. decembra 1895 in je znan kot »Jamesonov napad« (SAHO 2011). Dr. Jameson je s 500 rodezijskimi policisti želel prepričati uitlanderje, da se jim pridružijo pri prevzemu oblasti v Johannesburgu. Uitlanderji niso podprli Jamesona, ki se je moral januarja 1896 predati pri Doornkopu. Ta ponižujoč poraz je zapečatil Rhodesovo politično kariero, saj je kmalu zatem odstopil kot premier Kapske kolonije. Paul Kruger, tedanji predsednik Transvaala, je okrepil svoj položaj kot vodja burskih interesov v južni Afriki. Dosegel je tudi dogovor o medsebojni pomoči s predsednikom Svobodne države Oranje Steynom (Marix Evans 1999, 9). Jamesonov napad je pustil posledice tudi v evropskem političnem prostoru, kjer je nemški cesar Viljem II. čestital

predsedniku Krugerju, kar je užalilo javno mnenje v Veliki Britaniji. Vojna med Londonom in Pretorio je postajala neizbežna. Mnogi so menili, da je bil že Jamesonov napad neuradna vojna napoved. Britanski agresor je zbiral in utrjeval svoja zavezništva, burski branilec pa se je tiho pripravljaval na neizbežno vojno (Fremont-Barnes 2003, 22).

4.2 Britanske oborožene sile

Pred začetkom vojne sta si bili obe strani precej neenakovredni. Vsaj teoretično je imela britanska vojska veliko prednost, ki pa jo je ob izbruhu vojne hitro izgubila. Buri so bolje poznali teren in podnebne razmere, prav tako so bili bolj mobilni. Kljub temu je bila moč Velike Britanije in njenega imperija skoraj neprimerljiva. Kraljeva vojna mornarica Združenega kraljestva je bila največja in najbolj razvita na svetu, kar je Britancem omogočilo popolno prevlado na morju ter neovirano oskrbo Kapske kolonije. Poleg tega so s pomorsko prevlado onemogočili Burom dostop do morja in morebitne oskrbe ter tuje pomoči. V redni sestavi britanske vojske je bilo 106.000 vojakov, kar po evropskih standardih ni bilo veliko, vendar so bili izjemno izurjeni in opremljeni. Po 60 letih kampanj in vojn proti Afganistancem, zulujskim plemenom, Maorom, Egipčanom, Dervišem in Sikhom je imela britanska vojska ogromno bojnih izkušenj. Poleg redne vojske je imela tudi vojaško rezervo, ki je štela približno 75.000 vojakov, a je bil velik del razpršen po vsem svetu. Leta 1899 so britanske sile v Natalu in Kapski koloniji štejele komaj 10.000 mož, medtem ko je ob izbruhu vojne njihovo število naraslo na 14.000 vojakov. Navzlic številčni premoči Burov in pomanjkljivemu poznavanju terena je bila britanska vojska vsaj primerno oblečena za bojevanje. Svojo značilno rdečo vojaško tuniko je zamenjala za svetlo-rjavo uniformo, ki je bila manj opazna na terenu. Toda nova uniforma ni mogla zagotoviti popolne varnosti britanskim vojakom v zelo odprti južnoafriški pokrajini. Že v prvih mesecih vojne so britanske sile utrpeli hude izgube, kar je prepričalo vrhovni štab k sprejetju nove taktike in formacije ter nadaljnjim spremembam vojaške uniforme. Vse te spremembe znotraj britanske vojske so bile potrebne, da bi se prilagodila in uspešno borila proti večinoma nevidnemu sovražniku. Še vedno pa je obstajala arogantna in snobovska mentaliteta britanskih častnikov, ki so videli Bure kot navadne in neumne kmete, ki bi se ob bajonetnem napadu v trenutku razbežali.

Pehotni polk ali pešpolk je predstavljal veliko večino britanskih sil. Večina vojakov je bila še vedno oborožena z repetirno puško Lee-Metford, ki je bila kmalu zamenjana z izboljšano verzijo, Lee-Enfield. Njen največji doseg je znašal 1.800 metrov ali 2.000 jardov, vendar je bila puška najbolj učinkovita do 900 metrov. Vsak pehotni in konjeniški polk sta podpirala

tudi dva mitraljeza Maxim. Šlo je za inovativno in impresivno orožje tistega časa, ki je lahko izstrelilo 600 nabojev na minuto na razdalji do 1.800 metrov. Konjeniški polki so bili oboroženi s karabinkami, ki so bile skrajšane različice standardnega pehotnega orožja, ter z mečem, ki je bil v tistem času že skoraj neuporaben. Zaradi potrebe po večji mobilnosti so nastali številni pehotni polki, ki so kot prevozno sredstvo uporabljali konje, vendar so se še vedno borili kot pehota. Ta mobilna pehota je bila enako oborožena in opremljena kot konjenica. Večina častnikov je nosila pištolo, zaradi česar so bili bolj prepoznavni in lažja tarča burskih ostrostrelcev. Topništvo je bilo sestavljeno iz šestih baterij 12- in 15-funtnih topov in je imelo različne oblike nabojev. Šrapnel, ki je eksplodiral v zraku, je vseboval svinčene kroglice in imel doomet do 3.600 metrov. Uporabljali so tudi naboje, ki so vsebovali pikrinsko kislino in imeli nekoliko daljši doomet od šrapnela. V primeru obleganj so uporabili tudi havbice, ki so streljale pod večjim kotom kot drugo artilerijsko orožje. Britanska vojska je bila prav tako deležna močne podpore kolonialnih sil in prostovoljcev iz Kapske kolonije ter uitlanderskih beguncev iz Transvaala in Svobodne države Oranje. V začetku leta 1900 so britanske sile okrepili tudi kontingenti iz Avstralije (16.600 mož), Nove Zelandije (6.300 mož) in Kanade (7.300 mož) (Fremont-Barnes 2003, 23–25).

4.3 Burske oborožene sile

Stereotipni Bur je veljal za trpežnega kmeta, ki je znal jezdit in streljati ter je bil sposoben preživeti v divjini. Prav tako je bil zelo motiviran posameznik, vajen trdega življenja na podeželju. Disciplina je bila redko problem, ker so bili Buri prepričani, da se borijo za svojo domovino in ohranitev svojega načina življenja. V začetni fazi vojne so uživali prednost na bojišču, ker so bolje poznali teren in podnebje kot Britanci. Burske oborožene sile niso imele formalne strukture kot britanska vojska, kar jim je omogočalo hitro mobilizacijo in stalno bojno pripravljenost. Večji del burskih sil je bil organiziran v manjše bojne skupine ali enote komandosov. Velikosti posameznih enot so bile različne in so se gibale od sto do več tisoč mož. Vpoklican je bil lahko vsak mož, star od 16 do 60 let, ki je moral brez plačila služiti pri komandosih. Večina moških se je pridružila prostovoljno. O prisilni rekrutaciji skoraj ni bilo govora. Bili so državljani vojaki, ki so morali skrbeti za svojega konja in opremo ter biti sposobni preživeti v divjini. V skladu z izjemno neformalno naravo burskih oboroženih sil niso nosili uniforme, ampak običajna oblačila. Nosili so tudi oblačila in obutev ujetih britanskih vojakov, kar je bilo kaznivo dejanje, za katerega so Britanci izvajali smrtno kazen. V nasprotju z evropskimi vojskami so komandosi izvolili svoje častnike in podčastnike v skladu s svojim demokratičnim in individualističnim značajem. Odločitve so bile

demokratične in sprejete znotraj »krygsraadsa« ali vojnega sveta. Še več, komandoski so bili prostovoljna enota, kjer se je lahko kdor koli in kadar koli odločil, z dovoljenjem ali brez, da zapusti enoto in se vrne domov. Zaradi tega je bilo praktično nemogoče oceniti število komandosov v posamezni enoti. Razlogi za odhod so bili različni. Največkrat je bilo to delo in vodenje kmetije ali počitek od bojevanja. Toda pred neizbežnim ali večjim spopadom so bili takšni odhodi redki.

Burski komandoski so bili oboroženi z nemško puško Mauser kalibra 7 milimetrov. Uporabljala je tudi brezdimni smodnik, kar je strelcu omogočilo, da je ostal neopazen v daljavi. Njen največji doseg je znašal 1.800 metrov. Večina Burov je odraščala na odprtem afriškem podeželju ali »veldu«. Bili so izkušeni lovci, ki so znali ravnati s strelnim orožjem, zato ni bilo veliko potrebe po urjenju.

Buri so bili ne le dobri strelci, ampak tudi izjemni jezdeci. Vsak moški je moral skrbeti za svojega konja, ki je bil pripadnik izredno trpežne pasme in je popolnoma prekašal britanskega konja. Burski konji so bolje prenašali dnevno vročino in hladne noči, prav tako so bili sposobni preteči ogromne razdalje in preživeti v divjini z malo krme. Mobilnost in strelska sposobnost sta bili ključni prednosti Burov, katerima britanski vojaki niso bili kos.

Obe burski republiki sta imeli tudi majhen del profesionalne vojske. Ta del je predstavljal bursko artilerijo, ki je bila opremljena s sodobnimi topovi iz Nemčije in Francije. Transvaalska artilerija je imela 650, artilerija SDO-ja pa približno 400 rezervistov. Skupaj sta imeli približno 100 topov različnega kalibra. Baterijam so pogosto poveljevali izkušeni tuji vojaški častniki. Čeprav so imeli Buri manj topov kot Britanci, so imeli njihovi topovi večji doseg. Imeli so štiri 150milimetrske oblegovalne topove Creusot in štiri 120milimetrske havbice Krupp. Večji del burske artilerije so predstavljali poljski topovi kalibra 75 mm, gorski topovi kalibra 65 mm in približno 30 mitraljezov Maxim.

Pogosto pozabljen del burskih sil so bili tudi afriški služabniki, ki so imeli različne naloge, kot so kuhanje, kopanje jarkov, lov itd. Na burski strani se je borilo tudi veliko tujcev, ki so se združevali v prostovoljne brigade. Prostovoljci so prihajali iz Francije, Italije, Nizozemske, Nemčije, Irske, Skandinavije in Amerike.

Na začetku vojne so burske sile štejele približno 85.000 vojakov, od tega je JAR prispeval 41.000 in SDO 27.000 mož. Hkrati se je bursko topništvo sčasoma povečalo na 2.600 mož. Poleg komandosov in topništva so vključevale tudi približno 2.000 paravojaških mobilnih

policistov. V britanski Kapski koloniji je živel več kot 40.000 Afrikanerjev, približno 13.000 se jih je pridružilo Burom (Fremont-Barnes 2003, 26–28).

4.4 Faze konflikta

Vojna se je uradno začela 11. oktobra 1899 in končala 31. maja 1902. Skupaj je trajala 2 leti in 8 mesecev. Potek vojne lahko razdelimo na tri faze:

1. faza – **burska ofenziva**: burske sile so uspešno izvedle tri velike ofenzive. Burski komandosi so napadli severni Natal in začeli oblegati Ladysmith. Prav tako so vdrli v britansko Kapsko kolonijo in začeli oblegati mesti Kimberley in Mafeking. Britanske sile so dosegle nekaj manjših taktičnih zmag pri Talani in Elandslaagtu, vendar so bile resno poražene pri Stormbergu, Magersfonteinu in Colensu. Ta niz ponižujočih porazov, imenovan »črni teden«, se je zgodil sredi decembra 1899.
2. faza – **britanski odziv**: leta 1900 lord Roberts prevzame oblast nad britanskimi silami, lord Kitchener pa postane načelnik generalštaba. S prihodom okrepitev Britanci prevzamejo pobudo ter osvobodijo Ladysmith (28. februarja 1900), Kimberley (15. februarja 1900) in Mafeking (18. maja 1900). Lord Roberts 13. marca 1900 zasede Bloemfontein, prestolnico Svobodne države Oranje. SDO se priključi britanskemu imperiju in preimenuje v Kolonijo reke Oranje. Dne 31. maja britanske sile zasedejo Johannesburg, 5. junija pa še Pretorio. Transvaal je bil uradno priključen 1. septembra 1900 in po tem dejanju so bili mnogi prepričani o uradnem končanju vojne. Konec novembra se je Roberts svečano vrnil v Anglijo.
3. faza – **gverilska vojna**: pod vodstvom Louisa Bothe, Christiaana de Weta, Jana Smutsa in de la Reya so Buri opustili konvencionalni način bojevanje in se osredotočili na gverilsko bojevanje. Uporabili so manjše skupine burskih komandosov, ki so napadali oskrbne linije, prekinjali komunikacijske mreže, izvajali zasede in povzročali zmedo na okupiranem območju. Britanci so odgovorili s politiko požgane zemlje, da bi Burom onemogočili oskrbo. Požganih je bilo približno 30.000 kmetij. Britanci so zgradili tudi več kot 8.000 manjših bunkerjev in postavili 3.700 milj bodeče žice z namenom omejitve gibanja burskih komandosov. Toda ta politika ni imela zelenega učinka in je povzročila velik val beguncev. Slednji so bili poslani v koncentracijska taborišča, kjer so bile razmere neznosne. Kljub temu so bili omenjeni ukrepi v veliki meri odločilni za konec vojne (Angloboerwar 2016).

4.5 Gverilsko bojevanje: 1. faza

Po zavzetju obeh burskih prestolnic se je uradno končala konvencionalna vojna, ki je močno demoralizirala bursko stran. Potrebna je bila reorganizacija burskih sil ter sprememba strateškega in operativnega pristopa. Burski poveljniki so se 27. septembra 1900 v Syferfonteinu udeležili vojnega sveta, kjer so sprejeli syferfonteinski vojni načrt. Načrt je bil sestavljen iz dveh delov. V prvem delu bi združene sile JAR-a in SDO-ja, ki bi šteje približno 14.000 mož, napadle in uničile rudnike zlata v Witwatersrandu. Takoj zatem bi Botha s 6.000 možmi vdrl v Natal, medtem ko bi de la Rey in de Wet s 5.000 možmi napadla Kapsko kolonijo. V primeru, da bi Botha naletel na premočan odpor, bi preklical svoj napad na Natal in se pridružil de la Reyju in de Wetu. Toda mnogi so bili prepričani, da je čas konvencionalne vojne minil ter da je napad preveč tvegan in obsojen na propad. Obenem so bile britanske sile boljše pripravljene za nadaljevanje konvencionalne vojne kot burske. Buri preprosto niso mogli izvesti tako velikega napada zaradi pomanjkljive discipline, organizacije in koordinacije v svojih vrstah. Gverilsko bojevanje je ostalo glavni vir odpora burskih sil. Britanci so bili na ta način bojevanja popolnoma nepripravljeni, tako psihološko kot čustveno. Britanska vojska ni imela razvite nobene vojaške teorije ali strategije za gverilsko vojskovanje (Scholtz 2005, 83–88).

Naslednji dejavnik vojaške znanosti, ki je odigral pomembno vlogo v vojni, je bilo razmerje med prostorom in silo. Ta dva elementa sta prisotna pri vseh vrstah vojskovanja, vendar je pri gverilskem vojskovanju dodana še ena dimenzija. Protigverilska sila mora biti fizično prisotna na celotnem ozemlju in pripravljena nemudoma ukrepati za preprečitev učinkovitega gverilskega bojevanja. Pomembna je torej razpršenost gverilskih sil po celotnem relevantnem območju delovanja. To pomeni, da mora okupator napotiti več vojakov (sila) na ogrožena območja (prostor). Poleg tega moramo upoštevati tudi druge spremenljivke, kot so geografske značilnosti terena, vojaško usposabljanje, morala, oprema, mobilnost nasprotnika, odnosi z lokalnim prebivalstvom, dejanska moč gverilskih sil itd.

Za učinkovito gverilsko in protigverilsko bojevanje moramo doseči optimalno razmerje med prostorom in silo. V primeru, da se ne doseže ustreznega razmerja, se možnosti za uspeh sorazmerno zmanjšajo. Predpostavimo, da so gverilci razširili svoje območje delovanja na $y + 20$ (y je v tem primeru prostor), medtem ko je okupatorju uspelo okrepiti svoje sile samo na $x + 10$ (x je v tem primeru sila). V tem primeru pride do neravnovesja v razmerju med prostorom in silo. To pomeni, da so gverilske sile lahko učinkovite tudi ob manjšem številu pripadnikov, če so relativno aktivne na območju delovanja. Protigverilsko delovanje pa je v

tem primeru neuspešno. Britanski poveljniki so se spopadali s takšnimi težavami skozi celo vojno, ker so imeli na terenu enostavno premalo vojaških sil (Scholtz 2005, 88–89).

Območje, na katerem je potekala 2. burska vojna, je bilo z geografskega vidika zelo primerno za gverilsko bojevanje. Gverilske sile so uspešno delovale na območjih, precej nedostopnih za redno vojsko. Značilnost teh območij je bila tudi slabo razvita infrastruktura. Sodobni primeri so gorata območja ali območja z gosto vegetacijo, kjer je dostop možen samo iz zraka. Kot primere sodobnih oboroženih spopadov na nedostopnih območjih ob uporabi gverilskega bojevanja lahko izpostavimo nekdanjo Rodezijo, Namibijo in Vietnam.

Sodobna sredstva za sledenje in komunikacijo v letu 1900 niso obstajala. Ceste med vasmi in mesti so bile slabo urejene, železniško omrežje je bilo nepopolno. Komandosi so se lahko relativno svobodno gibali na odprtih ravninah in goratih območjih južne Afrike. Dejavnik, ki je tesno povezan z geografskim vidikom, je tudi vprašanje mobilnosti. Britanci so za svoje konje skrbeli precej nestrokovno, prav tako niso bili navajeni na podnebne razmere v južni Afriki. Buri so imeli trpežne konje in so boljše poznali teren, zato so bili v mobilni prednosti pred Britanci. Mobilnost je bila ključni dejavnik, saj brez mobilne prednosti Britanci niso mogli ujeti in eliminirati burskih gverilcev. Edino področje, kjer so Britanci imeli mobilno prednost, so bile železnice, ki pa so bile relativno nerazvite.

Glede usposobljenosti in opreme v gverilski fazi je bil povprečen Bur še vedno taktično sposobnejši kot britanski vojak. Slednji je bil slabši strelec in ni znal prevzeti pobude. Po drugi strani so imele burske sile težave z oskrbo in pomanjkanjem streliva. Svoje superiorne puške Mauser so morali zamenjati za britanske Lee-Metford, ker enostavno niso imeli streliva. Britanske sile so imele tudi več kosov topništva, ki pa je bilo v tej fazi vojne precej neuporabno.

Tudi morala Burov je bila precej višja od britanske. Buri so se bojevali za svobodo svoje okupirane domovine. Toda objektivno gledano je to prednost izničilo pomanjkanje discipline pri Burih, ki so kot večja enota le občasno delovali disciplinirano. Organizacija in koordinacija sta v gverilski fazi prav tako igrali manjšo vlogo kot v konvencionalnem delu vojne.

Zadnja dejavnika, odnos do lokalnega prebivalstva in dejanska moč gverilskih sil, sta bila medsebojno povezana. Odnos lokalnega prebivalstva je odvisen od uspeha oziroma neuspeha gverilskih sil. Gverilske sile so odvisne od lokalnega prebivalstva zaradi njegove pomoči in

zaščite. Lokalno prebivalstvo jim zagotovi hrano, oblačila, zavetje, informacije, nove rekrute itd. Takšna lojalnost prebivalstva se seveda lahko doseže s strahom ali prisilo, vendar je bolj koristna, če gverilske sile pridobijo njihovo podporo in sočutje. Burske sile so se lahko zanesle na podporo lokalnih prebivalcev, ki so večinoma nasprotovali britanski okupaciji. Situacija je bila seveda povsem drugačna v britanski kolonijah. V Natalu so bili predvsem angleško govoreči prebivalci, ki so podpirali britansko krono. Burski komandos bi v takšnih okoliščinah težko preživel dalj časa (Scholtz 2005, 90–92).

Omeniti je treba še en vojaški vidik, ki predstavlja teoretični model uspešnega gverilskega bojevanja. Uspešno gverilsko bojevanje lahko razdelimo na tri faze:

1. V prvi fazi gre za manjši konflikt, ki se sčasoma razširi v večji oboroženi spopad ali vojno.
2. V drugi fazi gverilske sile utrdijo svoj položaj, osvobodijo določena ozemlja in vzpostavijo alternativno vlado in administracijo.
3. V tretji fazi gverilske sile postanejo tako močne, da so sposobne konvencionalno napasti in poraziti vladne sile (Mao v Scholtz 2005, 93).

Vse to vodi do zaključka, da bi syferfonteinski vojni načrt lahko uspel, če ne bi vključeval konvencionalnega bojevanja. Po drugi strani pa je razvidno, da bi britanske sile težko ustavile takšen napad. Toda zaradi pomanjkljive organizacije in koordinacije burskih sil je bil na koncu vseeno obsojen na propad.

Po neuspešnem napadu so pobudo prevzeli Britanci. Lord Kitchener je predstavil tri rešitve za uspešno bojevanje proti burskim gverilcem. Potrebno je bilo povečanje mobilnosti britanskih sil, zaščita komunikacijske in oskrbne linije ter nevtralizacija delovanja burske gverile. To je dosegel z izgradnjo manjših bunkerjev po celi regiji, vpeljavo politike požgane zemlje in preselitvijo burskega prebivalstva v koncentracijska taborišča (Scholtz 2005, 103–107).

4.6 Gverilsko bojevanje: 2. faza

Druga faza gverilskega bojevanja je bila tudi zadnja faza vojne. Britanske sile so po neuspešnem syferfonteinskem vojnem načrtu prevzele pobudo, ki so jo držale do konca vojne. Burska morala je bila na dnu. Primanjkovalo jim je streliva, hrane in druge opreme. Prav tako je vladal vsesplošen pesimizem in želja po koncu vojne. Burski poveljniki so se še zadnjič zbrali pri reki Waterval, kjer so želeli obnoviti syferfonteinski vojni načrt s poskusom napada

na Natal in Kapsko kolonijo, vendar v manjšem obsegu. Tudi ta načrt je propadel zaradi slabe koordinacije in burskih poveljnikov, ki se niso želeli več boriti (Scholtz 2005, 109–112).

Burske gverilske skupine so bile preveč razpršene, da bi lahko uspešno izvedle večji napad na britanske kolonije. V tej fazi je bila njihova največja skrb izognitev zajetju in preživetje vojne. Kljub temu so še vedno obstajali zagrizeni poveljniki in njihovi komandos ali »*bittereinderji*«, ki so se bojevali naprej. Eden izmed takšnih poveljnikov je bil de Wet, ki je z več tisoč možmi nadaljeval uničevanje železniških prog, komunikacijskih in oskrbnih linij ter napade na britanske sile, kar pa ni pomembneje vplivalo na potek vojne (Craig 2009).

To fazo vojne bi lahko poimenovali tudi Kitchenerjeva vojna, saj je uvedel drastične protigverilske ukrepe, ki so vplivali ne samo na vojaškega nasprotnika, ampak tudi na civilno prebivalstvo. S politiko požgane zemlje je želel prekiniti oskrbno linijo in demoralizirati gverilsko delovanje Burov. Požganih in uničenih je bilo več kot 30.000 burskih kmetij in približno 100.000 črnkih domov. Prav tako je bilo poškodovanih ali uničenih več kot 40 mest in vasi.

Britanci so uvedli tudi koncentracijska taborišča, kjer so naselili bursko prebivalstvo. Zaradi slabega upravljanja in malomarnosti je v taboriščih umrlo vsaj 31.000 belcev od 145.000 in vsaj 23.000 črncev od 140.000. Skupno je bilo zgrajenih 34 taborišč za belce in 66 taborišč za črnce.

V prizadevanju za konec vojne so uporabili tudi psihološko bojevanje, kjer so pozivali Bure k predaji. Ti pozivi so Burom zagotavljali svobodo brez sodnega pregona in obdelovalno zemljo. Poleg tega so nekatere ujete komandose tudi usmrtili, kar je odvrčalo novačenje novih rekrutov.

Britanska vojska je prav tako povečala mobilnost svojih sil in v svoje vrste vključila tudi lokalno prebivalstvo. S tem sta se povečala pretok informacij in obveščevalna dejavnost, kar je zagotovilo boljše poznavanje terena in podnebnih razmer (Wessels 2011, 11–15).

Ključni ukrep protigverilskega bojevanja je verjetno pomenila izgradnja bunkerjev. Do konca vojne je bilo zgrajenih več kot 8.000 bunkerjev, ki so se raztezali na več kot 3.700 miljah. V povprečju je bil postavljen en bunker na vsake pol milje. V posameznem bunkerju je bilo tipično 7 vojakov. V sistem bunkerjev je bilo vključenih več kot 50.000 vojakov, večinoma pripadnikov paravojaških enot ali lokalnih milic (Jones 1996). Za varovanje železniške povezave so uporabili tudi oklepljene vlake, ki so patroljirali in služili kot mobilni bunkerji.

Z vsemi naštetimi ukrepi so lahko Britanci uspešno prestregli in uničili burske komandose ali jih zvalili proti bunkerskim sistemom, kjer so bili zajeti. V aprilu 1902 se je bojevalo samo še okoli 21.000 Burov, ki so bili brez konjev, pušk in streliva (Wessels 2011, 16). V mesecu maju so se sestali z britanskimi delegati pri Vereenigingu blizu Pretorie in se končno predali (Knight 1997, 45).

4.7 Pomen konflikta

Burska vojna naj bi veljala za »*zadnjo gentlemansko vojno*«, ker sta obe strani v določeni meri pokazali spodobno in častno ravnanje, ne samo do ranjenih in ujetih (Fremont-Barnes 2003, 9). Spoštovanje je bilo izkazano ne le med vojaškimi poveljniki, ampak tudi med navadnimi vojaki. To medsebojno spoštovanje pa bi lahko pripisali samo začetni fazi spopada, ko je bilo bojevanje v veliki meri še vedno konvencionalno. Čeprav je Haaška konvencija leta 1899 uzakonila nekatera pravila in omejitve oboroženih spopadov, je še vedno prihajalo do mnogih kršitev. Strani sta obtoževali druga drugo precejšnje uporabe dum-dum nabojev. Drugi pogosti očitki so se nanašali na lažno uporabo bele zastave kot simbola predaje. Buri so bili obtoženi tudi nespoštovanja in napadanja osebja Rdečega križa (van Hartesveldt 2000, 32–33). V gverilski fazi vojne je prihajalo tudi do hujših grozodejstev in vojnih zločinov, ki so zadevali tudi civilno prebivalstvo. Eden izmed hujših škandalov britanske vojske, ki je dvignil veliko prahu v javnosti, je vključeval pripadnike avstralskih pomožnih sil, ki so bili obtoženi večkratnega umora zajetih burskih ujetnikov (Pakenham 1991, 538–539). Toda po drugi strani je znano, da je tudi sam lord Kitchener izdal ukaz, ki je prepovedal zajetje burskih ujetnikov (Weber 2016). Pojav koncentracijskih taborišč in prisilna internacija civilnega prebivalstva, zaradi katere je veliko ljudi izgubilo življenje, še danes sprožata polemike o morebitnem genocidu nad burskim prebivalstvom (Vulliamy 2011).

Tudi psihološko bojevanje je odigralo ključno vlogo v vojni. V gverilski fazi so se burski komandoski srečevali z različnimi stresnimi dejavniki, ki jih navadno ni bilo mogoče zaslediti v konvencionalnih vojnah 19. stoletja. Politika požgane zemlje, britanska številčna premoč, neizogibni spopadi, tesnoba, pomanjkanje konjev, hrane, orožja, streliva in oblačil so močno vplivali na psihološko počutje burskih komandosov (McLeod 2004). Poleg tega je propaganda predstavljala lažne portrete in dejstva o Burih kot zahrbtnih, arogantnih in barbarskih surovežih, ki ubijajo nedolžne ljudi (Weber 2016).

Vojna je prinesla tudi številne tehnološke in druge inovacije. V vojni so kot komunikacijsko sredstvo na terenu prvič uporabili telefon. Reflektorji in bodeča žica so bili uporabljeni pri

sistemu bunkerjev, pojavil se je heliograf, tj. zrcalna naprava, s katero so signalizirali na daljše razdalje s pomočjo sončne svetlobe (Fremont-Barnes 2003, 9). Napredovala je tudi vojaška radiologija in uporaba rentgena, ki je znatno izboljšala zdravljenje ranjencev (Banerjee 2015). Zaradi tehnološkega razvoja orožja se je spremenila vojaška taktika (Fremont-Barnes 2003, 9). Brezdimni smodnik, izboljšana tehnologija repetirnih pušk in pojav avtomatskega strelnega orožja so bili ključni razlogi, ki so spremenili način vojskovanja. Nov način vojskovanja je nato prevladoval v 20. stoletju in v veliki meri prevladuje še danes (Craig 2009).

5 APLIKATIVNOST VOJNE V SODOBNIH OBOROŽENIH SPOPADIH

Druga burska vojna je bila ena izmed predhodnic razvoja sodobnega gverilskega bojevanja. Prvine, ki so izšle iz te vojne, lahko opazimo še danes. Kljub izjemnim izboljšavam v vojaški tehnologiji je gverilsko bojevanje še vedno učinkovito in precej težavno za sodobne konvencionalne oborožene sile. V ta namen se je razvila vzporedna vojaška struktura, imenovana protiuporniško delovanje. Glavne naloge protiuporniškega delovanja so:

- bojevanje z gverilskimi silami z uporabo superiorne tehnologije na simetrični ravni,
- zbiranje in obdelava podatkov o gverilskih silah,
- rekrutacija in usposabljanje lokalnega prebivalstva za gverilsko bojevanje ter
- organiziranje operacij za pridobitev podpore lokalnega prebivalstva.

Primarna komponenta protigverilskega bojevanja so posebne enote, ki predstavljajo visoko usposobljeno in motivirano lahko pehoto oboroženih sil. Posebne enote pogosto sodelujejo z drugimi konvencionalnimi silami, ki služijo kot multiplikator sile ali podporne enote (Stratfor 2003). Poglavitna primera sodobnega gverilskega bojevanja in protiuporniškega delovanja sta vojni v Afganistanu (2001) in Iraku (2003).

5.1 Afganistan

Afganistanska vojna se je začela leta 2001 in je bila neposredna posledica terorističnega napada 11. septembra v ZDA. Vojno v Afganistanu lahko razdelimo na tri faze. V prvi fazi so koalicijske sile strmoglavile talibansko vlado, ki je vladala z ultrakonzervativno politiko in podpirala teroristično skupino Al Kaida, odgovorno za omenjeni teroristični napad. Ta faza je bila kratka in je trajala samo dva meseca. V drugi fazi, ki je trajala od leta 2002 do 2008, so se

koalicijske sile bojevale s talibanskimi silami in vzpostavile novo osrednjo institucijo afganistanske države. V tretji fazi so koalicijske sile izvajale predvsem protiuporniško delovanje in varovale lokalno prebivalstvo (Witte 2016).

Obstaja več teorij, kako se je začela talibanska vstaja, vendar je splošno sprejeto, da je pobuda prišla iz manjše skupine talibanskih voditeljev, ki so uspešno pobegnili med invazijo koalicijskih sil. Nekdanji predstavniki afganistanske vlade so tudi aktivno sodelovali pri organizaciji in koordinaciji talibanske gverile.

Od januarja do septembra 2002 so se dogajali občasni nasilni incidenti ali napadi, ki so bili skoncentrirani na južni in jugovzhodni del Afganistana. Največja bitka v tem obdobju je bila marca 2002 pri Shah-i-Kotu (operacija Anakonda), kjer so koalicijske sile z uporabo posebnih enot uspešno premagale lokalne talibanske sile in tuje borce, povezane z Al Kaido. Ta bitka sprva ni bila obravnavana kot začetek gverilske faze vojne, ampak kot zadnji boj talibanskih privržencev, ki še niso zbežali v Pakistan. Od septembra 2002 dalje so uporniki razvili bolj organiziran način bojevanja. Napadi so počasi dobili večje razsežnosti, tako po številu kot prostoru, prav tako so bile uvedene nove taktike. Sprva je prihajalo predvsem do raketnih napadov in napadov iz zased na koalicijske sile s strani manjših skupin upornikov. Proti koncu leta 2002 so uporniki začeli delovati v večjih skupinah (do 150 borcev). Hkrati so začeli uporabljati obcestne bombe ali improvizirane eksplozivne naprave (IED). V provinci Zabul naj bi bilo po navedbah vzpostavljeno talibansko oporišče z več kot tisoč borci. V naslednjih letih je bilo ustanovljenih še več takšnih oporišč v južnem in jugovzhodnem delu Afganistana, predvsem v provincah Kandahar, Uruzgan in Helmand, kot odziv na приход sil ISAF-a na to območje. V provinci Kandahar so uporniki želeli zavzeti mesto Kandahar, ki je bilo tradicionalno talibansko oporišče v preteklosti, vendar so doživeli hud poraz s strani koalicijskih sil. V letu 2006 so uporniki prejeli še en hud udarec, ko je bil v južnem Afganistanu ubit njihov poveljnik Mullah Dadullah. Kljub temu so se napadi nadaljevali in leta 2007 se je bojevanje razširilo na zahodni in severni del države.

V naslednjih letih so bili vse pogostejši oboroženi in samomorilski napadi v prestolnici Kabul. Uporniki so v mestu vzpostavili mrežo, ki jim je omogočila tihotapljenje borcev in samomorilskih napadalcev, kar je postalo zaskrbljujoče za koalicijske sile, ki so varovale razmeroma varno prestolnico. Večina napadov je bila uperjena proti koalicijskim in afganistanskim silam ter tujim veleposlaništvom. Uporaba samomorilskih napadov je postala nova taktika gverilskega bojevanja, ki je bila pred letom 2001 skoraj neznana. Z naraščanjem

števila talibanskih upornikov se je povečeval tudi obseg samomorilskih napadov. Navzlic temu so bili napadi razmeroma manj pogosti kot recimo v Iraku, čemur je botrovala premajhna strokovnost in motivacija samomorilskih napadalcev. Poleg tega talibanski poveljniki ne želijo povzročiti prekomernih civilnih žrtev, ker bi s tem izgubili podporo lokalnega prebivalstva. Uporaba samomorilskih napadov naj bi bila omejena samo na strateško pomembne cilje.

Obstoječa literatura o talibanski vstaji pogosto poskuša razložiti, kako in zakaj so uporniki dobili takšen zagon po letu 2001 in zakaj je ostal tako dolgo prisoten. Največkrat izpostavljena razloga sta slaba administracija vlade in čezmejna uporniška zatočišča v Pakistanu. Neuspeh afganistanske vlade in koalicijskih sil pri zagotavljanju varnosti v državi ter odsotnost zanesljivega pravosodnega sistema in razvojnih priložnosti sta prispevala k nezaupljivosti afganistanskega prebivalstva. To je bilo opazno predvsem na podeželju, kjer so mnogi še vedno podpirali talibanske upornike (Stenersen 2010).

Naslednji razlog za težavnost protiuporniškega delovanja v Afganistanu je bila razdrobljenost posameznih uporniških skupin, ki delujejo neodvisno od drugih (Global security 2016a). V zvezi s tem se pojavi tudi vprašanje koherentnosti in koordinacije znotraj uporniškega vodstva. Nesoglasja niso nastala zaradi razhajanj pri ideoloških vprašanjih, ampak so bila posledica nereguliranosti moči in avtoritete zaradi slabe organizacijske strukture. Kljub temu se zdi, da so imeli talibani tesnejše odnose s tujimi skupinami kot z drugimi uporniki v Afganistanu. Šlo je predvsem za pragmatično sodelovanje zaradi skupnega ideološkega cilja v vojni – poraza okupacijskih sil in vzpostavitve islamske države (Stenersen 2010).

Tudi gorat in nedostopen teren je nudil upornikom pomembno zavetišče pred nasprotnikom. Taktika hitrega napade in umika je še vedno eden izmed najbolj učinkovitih načinov gverilskega bojevanja (Maitra 2003). V vojni so pomembno vlogo odigrali tudi mediji in propaganda, s katerimi so uporniki pridobivali podporo oziroma ustrahovali nasprotnike. Talibani so v veliki meri svoje napade osredotočali na afganistanske sile. Temeljni namen je bil izpodbijanje lokalne moči vlade, kar je v skladu z obstoječimi teorijami upora, ki ga definirajo kot boj med uporniškimi silami in lokalno oblastjo. Zunanji akterji, kot so NATO, ZDA, Pakistan in Al Kaida, igrajo pomembno, vendar sekundarno vlogo pri boju za oblast v državi (Stenersen 2010).

Glavni cilji koalicijskih sil so bili uničenje Al Kaide in preprečitev njene vrnitve v Afganistan ter vzpostavitev partnerstva z afganistanskim prebivalstvom (Global security 2016b).

Protiuporniško delovanje je zajemalo tudi uporabo vojaškega koncepta EBO (Effects-Based Operations), s katerim so želeli pridobiti podporo lokalnega prebivalstva. Tovrstne kompleksne operacije so zajemale ne le vojaške misije, ampak tudi sodelovanje v družbeni domeni (religija, izobraževanje, ekonomija, kultura itd.) (Murray 2002).

Po 14 letih spopadov in konsolidacije nove afganistanske oblasti so koalicijske sile formalno končale bojne operacije v državi. Skrb za varnost sta prevzeli afganistanska vojska in policija, ki sta imeli še vedno omejena sredstva v boju proti upornikom, kar je povzročilo njihov prepoved. Talibani so s številnimi napadi preplavili vojaške baze in varnostne kontrolne točke ter zasegli veliko orožja in opreme v različnih delih Afganistana. Vodja Al Kaide Al-Zawahiri je obnovil svoje zavezništvo s talibanskim vodstvom in pozval druge uporniške skupine k nadaljevanju džihada v državi (Azami 2016). S tem je vojna prešla v novo fazo bojevanja za oblast v Afganistanu, ki traja še danes.

5.2 Irak

Iraška vojna ali druga zalivska vojna se je začela leta 2003 z invazijo koalicijskih sil, ki so jih sestavljale predvsem ameriške in britanske enote. Vojno lahko razdelimo na dve glavni fazi. Prva faza je bila kratka in je trajala samo dober mesec. V tej fazi so združene sile ZDA in Velike Britanije napadle Irak ter s konvencionalnim bojevanjem hitro porazile iraško vojsko in paravojaške sile. S padcem diktatorskega režima Sadama Huseina se je pričela druga faza, v kateri so se koalicijske sile bojevale z iraškimi uporniški skupinami, ki so uporabile gverilsko bojevanje (Britannica 2016).

Razlogi za začetek iraške vojne izhajajo iz prve zalivske vojne in ekspanzivne politike Sadama Huseina, ki je želel destabilizirati celotno regijo. Drugi, bolj neposreden razlog je bil, da naj bi Irak skrival orožje za množično uničenje in podpiral nekatere teroristične skupine. Vojna, sprva mišljena kot kratek konvencionalni spopad, se je kmalu sprevrgla v dolgoletno gverilsko bojevanje z iraškimi in tujimi uporniki (Indepthinfo 2016).

Iraška vstaja je bila skupek delovanja različnih uporniški skupin, ki med seboj niso bile neposredno povezane in so se razlikovale tako po ideoloških kot verskih ciljih. Tuji borci so se bojevali predvsem proti ZDA in koalicijskim silam z namenom vzpostavitve islamske države. Ti borci so bili pogosto iz sosednjih arabskih držav, delovali pa so pod poveljstvom Al Kaide. Odgovorni so bili tudi za največ samomorilskih napadov v državi. Šiitske milice, kot so organizacija Badr, Mehdijska vojska in privrženci Muqtade al-Sadra, so želele preprečiti sunitskim skupinam, da bi ponovno prevzele oblast v državi. Ob tem naj bi

prejemale tudi podporo iz Irana. Ba'athisti so bili politična skupina, odstavljena po padcu diktature. Šlo je za nacionalsocialistično organizacijo, ki je po ujetju Huseina leta 2005 hitro razpadla. Tudi iraški nacionalisti so predstavljali del iraške vstaje; bojevali so se proti koalicijskim silam in podpirali sunitško manjšino. Zadnje od bolj znanih uporniških skupin so sestavljali sunitiski skrajneži, ki so sodelovali z vahabiti in salafisti. Ta skupina je prejemale podporo iz Savdske Arabije in Sirije ter predstavljala večino tujih prostovoljcev (Iraqi Insurgency 2016).

Napadi upornikov so bili vedno namenski in nikoli naključni. Po načinu delovanja jih lahko razdelimo na:

- Protikoalicijske operacije: napadi na koalicijsko osebje in infrastrukturo.
- Protikolaboracijske operacije: napadi na osebje in infrastrukturo iraške vlade, prevajalce, ki sodelujejo z koalicijskim silami, ter kogarkoli, ki dela ali sodeluje z iraškimi oblastmi.
- Protimobilne operacije: napadi na konvoje, ceste, železnice, mostove in zračni transport.
- Protiobnovitvene operacije: napadi na naftne ploščadi, elektrarne, banke, zdravstvene ustanove in humanitarne službe.
- Protistabilnostne operacije: napadi na civiliste, verske kraje, politične in plemenske voditelje, diplomate, mednarodne in nevladne organizacije (Eisenstadt in White 2005).

Uporniške skupine so uporabljale taktike, značilne za klasično gverilsko bojevanje. Uporaba hitrega napada in umika povzroči maksimalno škodo in minimalne izgube uporniškim skupinam. Pridobivanje orožja in druge oskrbe je bilo tudi relativno enostavno, ker so se njihovi pripadniki lahko pomešali z lokalnim prebivalstvom. Namen uporniškega delovanja je bilo tudi pridobivanje podpore iraškega prebivalstva in vplivanje na javno mnenje v ZDA. Z izključno uporabo gverilskega bojevanja je vojaška zmaga nemogoča, zato so potrebne druge metode bojevanja, ki bi vplivale na mednarodno podporo in odločnost koalicijskih sil v Iraku.

Večino teh metod bi lahko označili za teroristična dejanja. Avtomobilske bombe so eno najpogostejših orožij uporniških skupin. Gre za običajna vozila, ki so naložena z veliko količino eksploziva in se jih lahko aktivira na daljavo. Gre za destruktiven tip orožja, ki povzroči tudi ogromno kolateralne škode. Tarča takšnih bombnih napadov so večinoma civilisti in ne vojaške sile. Priljubljena taktika je bila tudi uporaba ostrostrelcev, ki so ciljali vojaške patrolje ali kontrolne točke in psihološko učinkovali na koalicijske sile (Iraqi

Insurgency 2016). Najbolj znani ostrostrelec z vzdevkom Juba naj bi po nekaterih podatkih ubil skoraj 150 koalicijskih vojakov (Heise in drugi 2006).

Z ugrabitvami in zajemanjem talcev so preko medijev želeli pridobiti pozornost javnosti. Z grožnjami in zahtevami so želeli prisiliti vlade koalicijskih sil k izvršitvi določenih dejanj kot pogoja za izpustitev talcev. V mnogih primerih so bile tovrstne zahteve zavrnjene in talci usmrčeni (Iraqi Insurgency 2016).

Pogosti so bili tudi spontani minometni in raketni napadi na vojaške baze ali poslopja iraške vlade, ki pa niso povzročili veliko škode. Zaradi vse več obcestnih bomb so se koalicijske sile zanašale na zračni transport, ki je prav tako postal ogrožen. Tarče so bili predvsem helikopterji in transportna letala (Strmčnik 2006).

Samomorilski bombni napadi naj bi bili najbolj učinkovito orožje terorističnih in uporniških skupin, saj naj bi pokazali odločnost muslimanski skrajnežev, hkrati pa šokirali javnost koalicijskih držav. Gre za bolj natančno orožje kot avtomobilske bombe, vendar je njegova glavna tarča še vedno civilno prebivalstvo (Iraqi Insurgency 2016).

Korporacija RAND ugotavlja, da je bil razlog za nastanek iraške vstaje nepripravljenost koalicijskih sil po zaključku konvencionalne faze vojne. To je omogočilo uporniškimi skupinam, da so se organizirale in primerno pripravile na gverilsko bojevanje. ZDA in koalicijske sile so se na pojav uporniških skupin odzvale izključno na vojaški način, ki pa se je izkazal za neuspešnega. Za uspešno protiuporniško delovanje v Iraku bi morali ustvariti organizacijo, ki bi imela naslednje kvalifikacije:

- dostop do obveščevalnih podatkov,
- mednarodno in medagencijsko sodelovanje in podporo,
- sposobnost hitrega odzivanja,
- pripravljenost na dolgoročno sodelovanje ter
- seznanjenost s kulturnimi in psihološkimi vedami (Metz 2007).

Po umiku ameriških sil leta 2011 se je stanje v državi samo še poslabšalo. Sunitski uporniki so s pomočjo Al Kaide povečali svoje napade na vladne sile in šiitsko prebivalstvo (Fox News 2012). Leta 2014 je nastopil dramatični preobrat, saj so sunitski uporniki Islamske države Iraka in Levanta (ISIL) zavzeli mesto Mosul in večje območje na severu Iraka. Vojna v Iraku je prešla v novo fazo, ko so se iraške uporniške skupine neposredno vpletle v sirska državljansko vojno (Salman in al Rubei'i 2014).

6 ZAKLJUČEK

V diplomskem delu sem z analizo druge burske vojne poskušal predstaviti njeno pomembnost za razvoj gverilskega bojevanja ter sodobnega vojskovanja na splošno. V uvodu sem si zastavil naslednje raziskovalno vprašanje:

- *V kolikšni meri je druga burska vojna vplivala na razvoj sodobnega gverilskega bojevanja?*

Vojna je veljala za enega večjih spopadov 19. stoletja, v katerem je bilo udeleženih več kot 500.000 vojakov. Od ostalih kolonialnih vojn se je razlikovala po tem, da se kolonialna sila ni borila proti manj razvitemu narodu, ampak proti enakovrednemu nasprotniku, ki je bil odločen in dobro izurjen. Imenovana je bila tudi »*zadnja gentlemanska vojna*«, saj so pravila, ki so v preteklosti veljala na bojišču, v naslednjih vojnah izginila. Konec je bilo tudi slikovitih in barvitih uniform ter zastarelih taktik in bojnih formacij iz časov napoleonskih vojn. Konservativni častniki britanske vojske so kmalu po začetku vojne spoznali, da je želja po prikazu osebnega poguma na bojišču čista norost. Prav tako je bilo konec množičnih konjeniških napadov, ki so zaradi tehnološko naprednega orožja postali smrtonosni za napadalce.

Britanski imperij je bil pred začetkom vojne v svoji zlati dobi, ki se je imenovala tudi viktorijanska. Britanski vojak je veljal za enega najbolj usposobljenih vojakov na svetu, ki je imel veliko izkušenj iz kolonialnih kampanj, prav tako je bil vrhunsko oborožen in opremljen. Kljub omenjenim prednostim, ki jih je užival v teoriji, je imel tudi slabe lastnosti, kot sta napuh in podcenjevanje svojega nasprotnika. Bur, ki je stereotipno veljal za navadnega in neumnega kmeta, je britanske sile že v prvih dneh vojne presenetil s svojim izjemnim znanjem streljanja in jezdenja. Prav tako se je bolje znašel na bojišču, ker je bolje poznal teren in vremenske razmere. Oborožen je bil z nemško puško Mauser, ki je uporabljala brezdimni smodnik in mu omogočala skoraj popolno nevidnost na bojišču. Zaradi tehnološkega napredka orožja in pojava avtomatskega strelnega orožja je vojskovanje postalo tudi bolj mobilno. Britanska vojska je svojo značilno rdečo uniformo zamenjala za bolj kamuflačno, ki je zaradi slabše opaznosti na bojišču zagotavljala večjo mero varnosti. V vojni zasledimo tudi prve zametke pozicijske vojne, saj so burski komandos pogostokrat uporabili naravne ovire ali jarke. Prav tako so britanske sile razvile precej učinkovit ukrep protigverilskega bojevanja, ki je vključeval sistem utrjenih stolpov ali bunkerjev in bodečo žico, ki sta omejila delovanje burskih komandosov.

V konvencionalnih vojnah industrijske dobe je bil nasprotnik vedno poznan po svoji uniformi, prav tako so se upoštevala določena pravila vojskovanja in civilno prebivalstvo ni bilo vpleteno. Kljub sprejetju Haaške konvencije leta 1899 so se v vojni dogajala grozodejstva, ki niso bila omejena zgolj na bojišče. Britanske sile so uporabile politiko požgane zemlje, zaradi česar je bilo uničenih ogromno kmetij, vasi in mest. Med burskim prebivalstvom sta vladali revščina in lakota. Z željo po nadzoru so jih internirali v koncentracijska taborišča, kjer so zaradi malomarnega ravnanja Britancev številni tudi umrli.

Vse te indikacije in spremembe so vplivale na oblikovanje vojskovanja, ki je prevladovalo v 20. stoletju in veliki meri prevladuje še danes. Drugo bursko vojno pa bi lahko označili za začetnico sodobnega gverilskega bojevanja.

Za uspešno gverilsko bojevanje moramo doseči optimalno razmerje med prostorom in silo, poleg tega moramo upoštevati še druge spremenljivke, kot so geografske značilnosti, vojaška izurjenost, morala, oprema, mobilnost nasprotnika, odnosi z lokalnim prebivalstvom in dejanska moč gverilskih sil. Izključna uporaba gverilskega bojevanja ne prinese zmage v vojni.

Za potrditev teh dejstev sem poskušal predstaviti aplikativnost vojne na izbranih sodobnih primerih. Izbral sem vojni v Afganistanu in Iraku, ki sta tipična primera gverilskega in protigverilskega bojevanja. V obeh primerih sem zasledil številne indikatorje, ki so značilni za učinkovito gverilsko bojevanje in so se uporabljali že stoletje prej. Za obe vojni je bila značilna tudi uvodna konvencionalna faza bojevanja, ki je bila zaradi vojaške premoči koalicijskih sil kratka in neuspešna za uporniške sile. Kljub začetnemu porazu in okupaciji države se uporniške formacije niso predale in so se zatekle k nekonvencionalnemu vojskovanju, predvsem gverilskemu bojevanju in terorizmu.

Talibani in iraški uporniki so se uspešno bojevali proti številčno močnejšemu in bolj opremljenemu nasprotniku. Navzlic pomanjkanju orožja in opreme so uporabili inovativne in precej smrtonosne taktike, kot so avtomobilske bombe, improvizirane eksplozivne naprave in samomorilski napadalci. Ti drzni napadi so bili pokazatelji odločnosti in visoke morale upornikov, ki so dali nasprotniku vedeti, da so pripravljeni umreti za svoj ideal ali domovino. Poleg tega so prevladovale tudi tipične taktike gverilskega bojevanja, kot so hitri napadi, zasede, sabotáže strateško pomembne infrastrukture, atentati, ugrabitve itd. Pomembno vlogo je odigral tudi teren, ki je v Afganistanu v veliki meri gorat in nedostopen za redno vojsko. Upornikom je ta teren omogočil hiter pobeg, po drugi strani pa je predstavljal nevarno

bojevališče za koalicijske sile, ki niso bile navajene takšnega spopadanja. Propaganda in psihološko bojevanje sta prav tako izjemnega pomena v gverilski vojni. Uporniki so odvisni od lokalnega prebivalstva, ki jim nudi zaščito, zatočišče, hrano in nove rekrute. Za razliko od iraških upornikov so talibanski uporniki v Afganistanu želeli pridobiti podporo lokalnega prebivalstva brez ustrahovanja ali izvajanja nasilja. Talibanski poveljniki so samomorilske napade omejili samo na strateško pomembne tarče, da bi zmanjšali kolateralno škodo.

Iraška vstaja je bila bolj kompleksna, saj je bilo vanjo vpletenih več različnih akterjev. V Iraku je bilo manj prizanesljivosti do civilnega prebivalstva, ki je bilo glavna tarča samomorilskih napadov in ugrabitev s strani terorističnih ter uporniških skupin. Uporniki se niso bojevali zgolj proti koalicijskim in iraškim silam, temveč tudi med seboj. Verski spopad med sunitskimi in šiitskimi milicami za prevlado v državi traja še danes.

Gverilsko bojevanje še vedno predstavlja resen problem sodobnim konvencionalnim oboroženim silam. Z namenom nevtralizacije učinkovitega gverilskega bojevanja se je razvila nova vojaška struktura, t. i. protiuporniško delovanje. Slednje poleg bojevanja z gverilskimi silami vključuje tudi obveščevalno dejavnost, usposabljanje in pridobivanje podpore lokalnega prebivalstva ter aktivno sodelovanje med različnimi mednarodnimi akterji.

7 LITERATURA

1. Aboukhadijeh, Feross. 2012. *French and Indian War*. Dostopno prek: <https://www.apstudynotes.org/us-history/topics/french-and-indian-war/> (24. julij 2016).
2. Angloboerwar. 2016. *Boer War 1899-1902*. Dostopno prek: <http://www.angloboerwar.com/boer-war> (2. avgust 2016).
3. Azami, Dawood. 2016. *Why are the Taliban resurgent in Afghanistan?*. Dostopno prek: <http://www.bbc.com/news/world-asia-35169478> (10. avgust 2016).
4. Banerjee, Arpan K. 2015. *Military radiology and the Boer War*. Dostopno prek: <http://blog.oup.com/2015/08/military-radiology-boer-war/> (4. avgust 2016).
5. Barry, Don. 2016. »Bleeding ulcer«: *The commencement and long-term consequences of guerilla warfare in Iberia*. Dostopno prek: <http://www.napoleon.org/en/history-of-the-two-empires/articles/bleeding-ulcer-the-commencement-and-long-term-consequences-of-guerilla-warfare-in-iberia/> (24. julij 2016).
6. Britannica. 2016. *Iraq War*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/event/Iraq-War> (11. avgust 2016).
7. Brown Asprey, Robert. 2016. *Guerrilla Warfare*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/topic/guerrilla-warfare> (21. julij 2016).
8. Craig, Dylan. 2009. *The Weapons and Battles of the Second Anglo-Boer War (1899-1902)*. Dostopno prek: <http://www.heliograph.com/trmgs/trmgs4/boer.shtml> (4. avgust 2016).
9. Dupuy, Trevor. 1993. *International Military and Defence Encyclopedia*. Volume 3. Washington, New York: Brassey's.
10. Eisenstadt, Michael in Jeffrey White. 2005. *Assessing Iraq's Sunni Arab Insurgency*. Dostopno prek: <http://www.washingtoninstitute.org/html/pdf/PolicyFocus50.pdf> (11. avgust 2016).
11. Fremont-Barnes, Gregory. 2003. *The Boer War: 1899-1902*. Oxford: Osprey Publishing.

12. Fox News. 2012. *Suicide bomber kills 32 at Baghdad funeral march*. Dostopno prek: [http://www.foxnews.com/world/2012/01/27/car-bombing-kills-26-in-baghdad.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+foxnews/world+\(Internal+-+World+Latest+-+Text\)](http://www.foxnews.com/world/2012/01/27/car-bombing-kills-26-in-baghdad.html?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed:+foxnews/world+(Internal+-+World+Latest+-+Text)) (11. avgust 2016).
13. Global security. 2016a. *Pashtun Taliban Insurgency*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/pakistan2.htm> (9. avgust 2016).
14. --- 2016b. *Pashtun Taliban Insurgency, The American AfPak Strategy*. Dostopno prek: <http://www.globalsecurity.org/military/ops/resolute-support-strategy.htm> (9. avgust 2016).
15. Headquarters, Department of the Army. 2006. *FM 3-24 Counterinsurgency*. Dostopno prek: <http://usacac.army.mil/cac2/Repository/Materials/COIN-FM3-24.pdf> (22. julij 2016).
16. --- 2008. *FM 3-05.130 Army Special Operations Forces Unconventional Warfare*. Dostopno prek: <https://fas.org/irp/doddir/army/fm3-05-130.pdf> (22. julij 2016).
17. Heise, Thomas, Peter Hell in Karin Assman. 2006. *Bagdad Sniper: Der Mann, der Juba überlebte*. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/panorama/bagdad-sniper-der-mann-der-juba-ueberlebte-a-394137.html> (10. avgust 2016).
18. *Indepthinfo*. Dostopno prek: <http://www.indepthinfo.com/iraqwar2/> (10. avgust 2016).
19. *Iraqi Insurgency*. Dostopno prek: <http://www.iraqiinsurgency.com/> (11. avgust 2016).
20. Jones, Maurig. 1996. *Blockhouses of the Boer War*. Dostopno prek: <https://web.archive.org/web/20080513070220/http://www.magweb.com/sample/scol/scc11blc.htm> (4. avgust 2016).
21. Kilcullen, David. 2006. *Twenty-Eight Articles: Fundamentals of Company-Level Counterinsurgency*. San Antonio: IO Sphere, Joint Information Operations Warfare Command (JIOWC). Dostopno prek: http://www.au.af.mil/info-ops/iosphere/iosphere_summer06_kilcullen.pdf (22. julij 2016).
22. Knight, Ian. 1997. *Boer Wars (2): 1898-1902*. Oxford: Osprey Publishing (Military).

23. Maitra, Ramtanu. 2003. *Taliban refine guerrilla tactics*. Dostopno prek: https://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/ED26Ag01.html (11. avgust 2016).
24. Mali, Barbara. 2006. *Evropska kolonizacija v Aziji: primer Rdečih Kmerov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
25. Marix Evans, Martin. 1999. *The Boer War: South Africa 1899-1902*. Oxford: Osprey Publishing (Military).
26. Marxist. 2000. *On Guerrilla Warfare*. Dostopno prek: <https://www.marxists.org/reference/archive/mao/works/1937/guerrilla-warfare/index.htm> (27. julij 2016).
27. Mcleod, Andrew John. 2004. *The psychological impact of guerrilla warfare on the Boer forces during the Anglo-Boer war*. Pretoria: University of Pretoria, Faculty of Human Sciences. Dostopno prek: <http://repository.up.ac.za/dspace/bitstream/handle/2263/28050/Complete.pdf?sequence=12&isAllowed=y> (4. avgust 2016).
28. Metz, Steven. 2007. *Learning from Iraq: Counterinsurgency in American strategy*. Strategic Studies Institute. Dostopno prek: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pdf/files/pub752.pdf> (10. avgust 2016).
29. Murray, Williamson. 2002. *Transformation concepts for national security in the 21st century*. Dostopno prek: http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/asap_sep02.pdf (9. avgust 2016).
30. New World Encyclopedia. 2016a. *Decolonization*. Dostopno prek: <http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Decolonization> (15. avgust 2016).
31. --- 2016b. *Guerrilla warfare*. Dostopno prek: http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Guerrilla_warfare (27. julij 2016).
32. Pakenham, Thomas. 1991. *The Boer War*. London: Little, Brown Book Group.
33. Rubin, Simon. 2016. *AFRIKA, Posledice kolonizacije in dekolonizacije*. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
34. S. Kalyanaraman. 2003. Conceptualisations of Guerrilla Warfare. *Strategic Analysis*, 27 (2). Dostopno prek: http://www.idsa.in/system/files/strategicanalysis_skalyanaraman_0603.pdf (21. julij 2016).

35. SAHO. 2011. *Jameson Raid*. Dostopno prek: <http://www.sahistory.org.za/topic/jameson-raid> (29. julij 2016).
36. Salman, Raheem in Isra al-Rubei'i. 2014. *Iraq's top Shi'ite cleric issues call to fight jihadist rebels*. Dostopno prek: <http://www.reuters.com/article/us-iraq-security-idUSKBN0EN0RV20140613?irpc=932> (11. avgust 2016).
37. Sanning, Walter N. 1985. Soviet Scorched-Earth Warfare: Facts And Consequences. *The Journal of Historical Review* 6 (1). Dostopno prek: http://www.ihr.org/jhr/v06/v06p-91_Sanning.html (23. avgust 2016).
38. Scholtz, Leopold. 2005. *Why the Boers Lost the War*. Hampshire in New York: Palgrave Macmillan.
39. Simkin, John. 2014. *Guerrilla Warfare*. Dostopno prek: <http://spartacus-educational.com/VNguerrilla.htm> (24. julij 2016).
40. Stenersen, Anna. 2010. *The Taliban insurgency in Afghanistan – organization, leadership and worldview*. Dostopno prek: <https://www.ffi.no/no/Rapporter/10-00359.pdf> (10. avgust 2016).
41. Stratfor. 2003. *Military Doctrine, Guerrilla Warfare and Counterinsurgency*. Dostopno prek: https://www.stratfor.com/weekly/military_doctrine_guerrilla_warfare_and_counterinsurgency (8. avgust 2016).
42. Strmčnik, Matjaž. 2006. *Analiza varnostnih razmer v Iraku po padcu Sadama Huseina*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
43. Thefreedictionary. 2016. *Unconventional warfare*. Dostopno prek: <http://www.thefreedictionary.com/unconventional+warfare> (22. julij 2016).
44. United States Government, Interagency Counterinsurgency Initiative. 2009. *U.S. Government Counterinsurgency Guide*. Dostopno prek: <http://www.state.gov/documents/organization/119629.pdf> (22. julij 2016).
45. United States Government, Joint Staff. 2013. *Joint Publication 3-24 Counterinsurgency*. Dostopno prek: http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_24.pdf (22. julij 2016).

46. Van Hartesveldt, Fred R. 2000. *Boer war: Historiography and Annotated Bibliography*. Westport, Connecticut: Greenwood Publishing.
47. Vulliamy, Ed. 2011. *Concentration camps*. Dostopno prek: <http://www.crimesofwar.org/a-z-guide/concentration-camps/> (4. avgust 2016).
48. Weber, Mark. 1999. The Boer War Remembered. *The Journal of Historical Review* 18 (3). Dostopno prek: http://www.ihr.org/jhr/v18/v18n3p14_weber.html#32194 (4. avgust 2016).
49. Wessels, Andre. 2011. Boer guerrilla and British counter-guerrilla operations in South Africa, 1899 to 1902. *Scientia Militaria, South African Journal of Military Studies* 39 (2). Dostopno prek: <http://scientiamilitaria.journals.ac.za/pub/article/view/110/143> (4. avgust 2016).
50. Wilkinson-Latham, Christopher. 1977. *The Boer War*. Oxford: Osprey Publishing Ltd.
51. Witte, Griff. 2016. *Afghanistan War*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/event/Afghanistan-War> (11. avgust 2016).